

PATVIRTINTA
Vilniaus Vladislavo Sirokomlės
gimnazijos direktoriaus
2020 m. rugsėjo 2 d.
įsakymu Nr. V-135

VILNIAUS VLADISLAVO SIROKOMLĖS GIMNAZIJOS RENGINIŲ ORGANIZAVIMO TVARKOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vilniaus Vladislavo Sirokomlės gimnazijos (toliau – Gimnazija) renginių organizavimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas) sudarytas pagal Vaikų turizmo renginių organizavimo aprašo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 1 d. įsakymu Nr. ISAK-330 (2017 m. balandžio 24 d. Nr. V-267 redakcija) ir Dalykinių olimpiadų, konkursų ir kitų renginių nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2020 m. gegužės 5 d. Nr. V-663.

2. Vilniaus Vladislavo Sirokomlės gimnazijos renginių organizavimo tvarkos apraše apibrėžiami renginių, organizuojamų Gimnazijos patalpose ir už jos ribų formos, tikslai ir uždaviniai, ugdomos kompetencijos, bendrieji reikalavimai, organizavimas ir vykdymas, bei mokytojo, organizuojančio renginį, funkcijos.

II. RENGINIŲ FORMOS

3. Renginys – tai vieningas, laike ir erdvėje apribotas žodžių, veiksmų vaizdų junginys, skirtas tam tikrai temai atskleisti ir išreikštas atitinkamomis priemonėmis bei metodais:

3.1. **dekada** – dešimties dienų renginys (literatūros, menų, tikslųjų mokslų ir pan. dienos);

3.2. **diskoteka** – vakarėlis, kai klausomasi muzikos arba šokama;

3.3. **ekskursija** – trumpiau kaip parą trunkantis turistinių objektų lankymas nustatytu maršrutu ugdymo tikslais, kurį vykdo gidas arba ekskursiją organizuojantis vadovas;

3.4. **išvyka** – organizuotas mokinių grupių keliavimas į numatytą turizmo objektą transporto priemonėmis;

3.5. **koncertas** - viešas muzikos ir kitų veikalų atlikimas prieš auditoriją;

3.6. **konferencija** – gimnazijos ir/ar kitų įstaigų atstovų pasitarimas, susirinkimas;

3.7. **konkursas** – lenktyniavimas, varžybos dėl vietos;

3.8. **labdaringa akcija** – organizuota bendra veikla siekianti padėti kitiems, teikti pagalbą neturtingiesiems, ko stokojančioms ar nelaimės ištiktiems;

3.9. **minėjimas** – renginys metinėms ar sukaččiai paminėti;

- 3.10. **montažas** – iš atskirų parinktų dalių sudarytas literatūrinis arba muzikinis pristatymas;
- 3.11. **mugė** – proginis prekiavimas;
- 3.12. **olimpiada** - mokinių mokslinės varžybos;
- 3.13. **paroda** – tam tikrų kūrybinių darbų viešas pristatymas;
- 3.14. **popietė** – po pietų organizuojamas renginys susipažinti, padiskutuoti kūrybos, atminimo klausimais;
- 3.15. **projektas** – veikla, turinti pažintinius, lavinamuosius tikslus ir laikiną organizacinę struktūrą;
- 3.16. **rytmetis** – iš ryto tam tikra tema organizuojamas renginys;
- 3.17. **sąskrydis** – organizuotas mokinių susibūrimas gamtinėje aplinkoje (stovyklavietėje) poilsio ar ugdymo tikslais;
- 3.18. **spektaklis** - tam tikro literatūrinio kūrinio sceninis įprasminimas;
- 3.19. **turistinė stovykla** – trumpalaikio mokinių poilsio organizavimas rekreacinėje teritorijoje įrengtoje stovyklavietėje;
- 3.20. **vaidinimas** – mokinio ar visos klasės sukurtas sceninis pasirodymas;
- 3.21. **vakaronė** – etnografinių dainų ir šokių vakarėlis;
- 3.22. **varžybos** – organizuotas mokinių (jų grupių) rungtyniavimas ugdymo tikslais;
- 3.23. **viktorina** – atsakymo į klausimus konkursas;
- 3.24. **žiburėlis** – šventinis klasės vakarėlis;
- 3.25. **žygis** – įvairios trukmės ugdymo tikslais organizuotas keliavimas nustatytu maršrutu pėsčiomis ar kitomis transporto priemonėmis.

III. RENGINIŲ TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

4. Tikslai:

- 4.1. Ugdant kompetencijas, formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, skatinti pažinimo, lavinimo(-si) ir saviraiškos poreikius.
- 4.2. Skatinti mokinius domėtis mokslu, menu, kultūra, sportu, tobulinti ir plėsti jų dalykines žinias, sudaryti sąlygas saviraiškai ir asmenybės vystymuisi.
- 4.3. Ugdyti mokinių kritinį mąstymą, kūrybiškumą, savarankiškumą, formuoti ir stiprinti bendražmogiškų vertybių sistemą.
- 4.4. Ugdyti bendradarbiavimo, projektinio darbo gebėjimus.

5. Uždaviniai:

- 5.1. Plėtoti mokinių ugdymo(-si) gimnazijoje kryptis ir formas.

5.2. Telkti vietos bendruomenę ir socialinius partnerius, plėtoti galimybes rūpintis mokinių socializacija.

5.3. Sudaryti gimnazijos mokiniams socialiai teisingas saviraiškos ir laisvalaikio užimtumo galimybes.

5.4. Ugdyti sveiką vaikų bei jaunimo gyvenimą ir psichologinį atsparumą žalingiems aplinkos veiksniams.

IV. RENGINIŲ METU UGDOMOS KOMPETENCIJOS

6. Kompetencijos:

6.1. Asmeninė – savęs pažinimo, savistabos, pasitikėjimo savimi, savęs vertinimo, savianalizės, saviraiškos, sveikos gyvensenos, atsakomybės už savo veiksmus.

6.2. Edukacinė – savarankiško mokymosi bei informacijos valdymo, mokymosi visą gyvenimą, informacijos gavimo, jos analizavimo bei panaudojimo, mąstymo lankstumo (loginio, kritinio – probleminio, kūrybinio).

6.3. Socialinė – bendravimo ir bendradarbiavimo, darbo komandoje, demokratinių struktūrų ir procedūrų išmanymo, sprendimų priėmimo, konfliktų sprendimo, lygių galimybių įsisąmoninimo, ekologinės savimonės.

6.4. Profesinė – specifinių sričių žinių, gebėjimų ir įgūdžių, supratimo apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūrio į veiklos kokybę.

V. RENGINIŲ REZULTATAS

7. Rezultatas:

7.1. Mokinys įgis kompetencijų, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam lavinimuisi.

7.2. Įgytos kompetencijos turės tiesioginės įtakos sėkmingam mokinio ugdymui(-si) formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje.

7.3. Įgytos kompetencijos padės mokiniui tapti brandžia asmenybe, gebančia atsakingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinti darbo rinkoje.

7.4. Savarankiškos, kryptingai motyvuotos asmenybės gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti daugiau visuomenės narių.

VI. BENDRIEJI REIKALAVIMAI RENGINIAMS

8. Reikalavimai:

8.1. Renginiai gimnazijos patalpose, skirti moksleiviams, baigiami iki 21 valandos. (Šimtadienio renginiai – iki 22 valandos).

8.2. Į gimnazijoje organizuojamas diskotekas įleidžiami tik tvarkingai apsirengę, neapsvaigę nuo kvaišalų gimnazijos mokiniai.

8.3. Svetimi asmenys į renginius neįleidžiami, jei to nenumato renginio scenarijus.

8.4. Renginio organizatoriai atsakingi už patalpose esantį gimnazijos inventorių ir jų tvarką.

8.5. Renginio metu mokiniai, pažeidę elgesio normas (vartodami alkoholį, rūkydami ir kt.), yra šalinami iš renginio; išskirtiniais atvejais renginys nutraukiamas, informuojami tėvai.

8.6. Didesnei nei 15 mokinių grupei, dalyvaujančiai turizmo renginiuose, skiriami du turizmo renginio vadovai bei lydintys asmenys.

VII. RENGINIŲ ORGANIZAVIMAS IR VYKDYMAS

9. Tradiciniai renginiai organizuojami ir vykdomi pagal Gimnazijos metinės veiklos planą, patvirtintą gimnazijos direktoriaus įsakymu:

9.1. mokytojas, planuodamas renginį, aptaria jį su kolegomis metodinėje grupėje ir kartu sudaro metodinės grupės veiklos planą, kuriame nurodomi renginių pavadinimai, vieta, data, atsakingi mokytojai. metodinių grupių renginių planai įtraukiami į gimnazijos metinės veiklos planą.

9.2. renginiai, kurie mokslo metų pradžioje yra neįtraukti į metinės veiklos planą, įrašomi į Gimnazijos mėnesio veiklos planą: renginį organizuojantis mokytojas praneša Metodinės grupės pirmininkui, kuris informuoja gimnazijos direktoriaus pavaduotoją, atsakingą už mėnesio veiklos plano paruošimą, iki kiekvieno mėnesio 20 dienos apie numatomą renginį, nurodydamas pavadinimą, vietą, data;

9.3. popamokiniai renginiai organizuojami taip, kad nebūtų trikdomas formaliojo ugdymo procesas. Pamokų metu gali būti organizuojami su ugdymo procesu, mokymo programomis susiję gimnazijos bei miesto ar respublikos renginiai.

10. Renginius organizuoja klasės vadovai, dalykų mokytojai, mokytojų metodinės grupės, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, atsakingas už neformalųjį ugdymą:

10.1. direktoriaus pavaduotojas ugdymui, atsakingas už neformalųjį ugdymą, talkinant kolegoms bei mokiniams, koordinuoja tradicinius renginius;

10.2. prevencinius renginius organizuoja mokytojai, socialinis pedagogas, talkinant Vaiko gerovės komisijos nariams bei kitiems kolegoms;

10.3. klasės vadovai organizuoja renginius pagal auklėjamosios veiklos planą, padeda auklėtiniams pasiruošti Gimnazijoje organizuojamiems renginiams;

10.4. dalykų mokytojai bei metodinės grupės organizuoja dalykines dekadas, mokinių tiriamųjų ir mokslinių darbų konferencijas, olimpiadas ir konkursus bei kitus renginius.

11. Per mokslo metus pagal ugdymo planą dienų, skirtų kultūrinei, meninei, pažintinei, kūrybinei, sporto, praktinei, socialinei, prevencinei ir kitai veiklai, renginius organizuoja klasės vadovai, mokytojai dalykininkai, koordinuoja direktoriaus pavaduotojai ugdymui.

12. Mokamų kultūrinių renginių organizatoriai ir atvykstantys meno kolektyvai renginių organizavimo klausimus derina su Gimnazijos direktoriaus pavaduotoju, atsakingu už neformalųjį ugdymą.

13. Mokiniai (Mokinių taryba, Harcerių sąjungos atstovai ir kt.), pageidaujant organizuoti diskoteką ar kitą renginį, prašo Gimnazijos administracijos leidimo ir klasių vadovų pritarimo.

14. Už mokinių saugumą Gimnazijos renginių metu atsako organizatoriai ir/ar klasės vadovai.

15. Už mokinių saugumą renginių metu už Gimnazijos ribų atsako renginio organizatorius ir lydintys asmenys, patvirtinti direktoriaus įsakymu.

16. Gimnazijoje renginį organizuojantis mokytojas:

16.1. parengia programą ir suderina su kuruojančiu vadovu (*Priedas Nr.1*);

16.2. ruošia dalyvių sąrašą (*Priedas Nr.2, priedas yra nepildomas, jei renginyje dalyvauja visa klasė*), per TAMO dieną informuoja kitus mokytojus apie renginį ir susitaria dėl leidimo jame dalyvauti (jei renginys vyksta pamokų metu);

16.3. instruktuoja mokinius saugos klausimais. Užpildo įrašus elektroniniame dienyne "Saugaus elgesio ir kt. instruktažai", išspausdina ir duoda pasirašyti mokiniams;

16.4. visą medžiagą, susijusią su renginiais, kaupia mokytojo, klasės vadovo arba neformaliojo ugdymo vadovo veiklos aplankale.

VIII. MOKINIŲ DALYKINIŲ OLIMPIADŲ, KONKURSŲ, VARŽYBŲ ORGANIZAVIMAS IR VYKDYMAS

17. Gimnazijos mokinių mokomųjų dalykų olimpiados, konkursai, varžybos organizuojami ir vykdomi:

17.1. vadovaujantis metodinių grupių planais;

17.2. atsižvelgiant į Vilniaus miesto mokinių dalykinių olimpiadų, konkursų nuostatus ir grafiką bei Lietuvos mokinių dalykinių olimpiadų, konkursų ir kitų renginių grafiką;

17.3. vadovaujantis mokomųjų dalykų olimpiadų, konkursų ir kitų renginių sąlygomis;

17.4. Vilniaus miesto savivaldybės, Švietimo ir mokslo ministerijos ir kt. institucijų raštais, reglamentuojančiais olimpiadų, konkursų ir kitų renginių organizavimą ir vykdymą;

17.5. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Bendrojo ugdymo skyriaus vedėjo įsakymais;

17.6. šiuo Aprašu.

18. Mokomųjų dalykų olimpiadų, konkursų, varžybų I etapus organizuoja ir vykdo Gimnazijos direktoriaus įsakymu sudarytos organizavimo ir vykdymo komisijos.

19. Už olimpiadą, konkursą, varžybas atsakingas žmogus prieš savaitę suderina su dalyką kuruojančiu direktoriaus pavaduotoju ugdymui olimpiados/konkurso/varžybų organizavimo sąlygas (organizacinį komitetą, vertinimo komisijos kandidatus, tikslų laiką ir vietą, mokinių sąrašą).

20. Įsakymas dėl atitinkamo renginio organizavimo ir vertinimo parengiamas per tris darbo dienas nuo prašymo padavimo datos.

IX. MOKINIŲ DALYVAVIMAS DALYKINIŲ OLIMPIADŲ, KONKURSŲ, VARŽYBŲ II ETAPE

21. Mokyklos olimpiadų ir konkursų I etapo dalyviai atrenkami klasėse vadovaujantis vykdomos olimpiados/konkurso/varžybų nuostatais.

22. Į Vilniaus miesto olimpiadų, konkursų, varžybų II etapus deleguojami mokiniai, nugalėję olimpiadų, konkursų, varžybų I etapuose.

23. Dalyvaujančių II etape mokinių sąrašą ir kitą reikiamą informaciją pagal reikalavimus raštinės vadovei pateikia renginį vykdančias atsakingas asmuo.

24. Mokinius į olimpiadų ir konkursų II etapus lydi ir už jų saugumą atsako Gimnazijos direktoriaus įsakymu paskirtas mokytojas, kurį rekomenduoja metodinė grupė.

25 Raštinės vadovė registruoja mokinius ir lydintis asmenis į II etapą.

26. Lydintis asmuo parenka atitinkamą Turizmo renginio programą ir Kelionės lapą pagal šio Aprašo 32.2. punktus (*Priedas Nr.3 ir 5*).

X. OLIMPIADŲ, KONKURSŲ, VARŽYBŲ NUGALĖTOJŲ APDOVANOJIMAS IR MOKYTOJŲ SKATINIMAS

27. Dalyvių darbus ar pasirodymus vertina ir nugalėtojus nustato Gimnazijos direktoriaus įsakymu sudarytos komisijos.

28. Mokiniai, užėmę I – III vietas, apdovanojami Gimnazijos diplomais, kuriuose reiškiama padėka.

29. Laureatas (-ai) dalyvauja konkursų ir olimpiadų II etape.

30. Mokytojai, kurių parengti mokiniai tapo Vilniaus miesto ir/ar Lietuvos olimpiadų ir konkursų I–III vietų laimėtojais, skatinami viešu pagyrimu, mokytojo veiklos indėlio pripažinimu ir paviešininimu; vieša padėka ir pan.

31. Mokslo metų pabaigoje mokiniai (ir jų ruošiantys mokytojai) už pasiekimus už Gimnazijos ribų apdovanojami bendrą nemokamą ekskursiją po Lietuvą.

XI. MOKYTOJO, ORGANIZUOJANČIO TURIZMO RENGINĮ, FUNKCIJOS

32. Vadovas organizuojantis turizmo renginius:

32.1. finansuojamus iš pinigų, skirtų iš krepšelio lėšų, t.y. ekskursijoms po Lietuvą edukacinėms kelionėms:

32.1.1. parengia programą ir suderina su kuruojančiu vadovu (*Priedas Nr.3*);

32.1.2. informuoja apie turizmo renginio vykdymą mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus);

32.1.3. ruošia dalyvių sąrašą (*Priedas Nr.4*);

32.1.4. ruošia mažos vertės pirkimų apklausos pažymą;

32.1.5. gauna sutartį ir sąskaitą – faktūrą arba išankstinę sąskaitą – faktūrą iš įmonės, kuri organizuoja ekskursijas po Lietuvą;

32.1.6. užpildo kelionės lapą (*Priedas Nr.5*);

32.1.7. instruktuoja mokinius saugos klausimais (saugaus eismo, elgesio gamtoje, autobuse ar viešojoje vietoje, priešgaisrinės saugos, maudymosi reikalavimais, naudojimusi pirmosios pagalbos vaistinėle ar rinkiniu ir pan.) pagal parengtas Saugaus ir kultūringo elgesio rekomendacijas (*Priedas Nr.6*);

32.1.8. prieš savaitę pateikia visus sukaupetus dokumentus raštinės vadovei paruošti direktoriaus įsakymą dėl leidimo vykti;

32.1.9. vykstant į numatytą objektą ir susidarius situacijai, gresiančiai mokinių saugai, keičia maršrutą, atšaukia ar nutraukia renginio vykdymą.

32.2. nefinansuojamus ar finansuojamus iš projektu/tėvų lėšų:

- 32.2.1. parengia programą ir suderina su kuriojančiu vadovu (*Priedas Nr.3*);
 - 32.2.2. informuoja apie turizmo renginio vykdymą mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus);
 - 32.2.3. užpildo kelionės lapą (*Priedas Nr.5*);
 - 32.2.4. instruktuoja mokinius saugos klausimais (saugaus eismo, elgesio gamtoje, autobuse ar viešojoje vietoje, priešgaisrinės saugos, maudymosi reikalavimais, naudojimusi pirmosios pagalbos vaistinėle ar rinkiniu ir pan.) pagal parengtas Saugaus ir kultūringo elgesio rekomendacijas (*Priedas Nr.6*)
 - 32.2.5. prieš savaitę pateikia visus sukaupčius dokumentus raštinės vadovei paruošti direktoriaus įsakymą dėl leidimo vyksti;
 - 32.2.6. vykstant į numatytą objektą ir susidarius situacijai, gresiančiai mokinių saugai, keičia maršrutą, atšaukia ar nutraukia renginio vykdymą.
33. Įsakymas dėl atitinkamo turizmo renginio organizavimo parengiamas per tris darbo dienas nuo padavimo raštinės vadovei datos.

XII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

34. Renginių organizatoriai Gimnazijos internetinėje svetainėje ir/ar kitose medijose pateikia informaciją apie:
- 34.1. Gimnazijoje organizuotus tradicinius renginius;
 - 34.2. mokinius, kurie laimėjo prizines vietas Vilniaus miesto, respublikos, tarptautinėse olimpiadose, konkursuose, varžybose ir kt.
-

Priedas Nr. 1
Suderinta

(Renginio pavadinimas)

Data: _____

Forma: _____

Dalyviai: _____

Organizatorius/ai: _____

Atsakingi mokytojai: _____

Tikslas/ai:

Uždaviniai:

Renginio planas:

Refleksija:

(*Renginio pavadinimas, data*)

DALYVIŲ SĄRAŠAS

[illegible]

Renginio organizatorius/ai:

TURIZMO RENGINIO PROGRAMA**Forma:** _____**Tema:** _____**Dalyviai:** _____**Data:** _____**Tikslas/ai:**

Uždaviniai:

Maršrutas: _____**Grupės vadovas/ai ir lydintys asmenys:**

Vežėjo įmonė:

Kelionės lėšos:

Turizmo renginio planas:

Refleksija:

Vilniaus Vladislavo Sirokomlės gimnazijos mokinių vykstančių

(data, vietovė)

DALYVIŲ SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Mokinio pavardė, vardas	Klasė	Gimimo data	Adresas ir telefonas*

Turizmo renginio vadovas/ai:

Eil. Nr.	Vadovo pavardė, vardas	Gimimo data*	Adresas ir telefonas*	Pareigos

Lydintys asmenys:

Eil. Nr.	Lydinčio asmens pavardė, vardas	Gimimo data*	Adresas ir telefonas*	Pareigos

* Pildoma pagal poreikį.

L. e. direktoriaus pareigas

Helena Marcinkevič

(data, vietovè)

[illegible]

SAUGAUS IR KULTŪRINGO ELGESIO REKOMENDACIJOS IŠVYKŲ METU

Ekskursijos dalyvių elgesys muziejuose ir parodose

- Muziejuose ir parodose kiekvienas dalyvis privalo saugoti eksponatus. Neliesti jų rankomis, vaikščioti atsargiai, kad neužkliudyti eksponatų. Vykdyti ekskursijos vadovo nurodymus, atidžiai klausytis jų pasakojimo apie vieną ar kitą eksponatą.
- Negražu ir neetiška garsiai kalbėtis ir juoktis parodų salėse.
- Nedera demonstruoti savo erudiciją, ginčytis su ekskursijų vadovais.
- Kritikuoti atskirus eksponatus ir meno kūrinius reikia labai subtiliai. Negali būti kritika dėl kritikos, puikuotis.
- Vadovo pasakojimo reikia klausytis visos ekskursijos metu, nors ir būtų neįdomu ar jau jums žinomos tos žinios, apie kurias kalba ekskursijos vadovas.
- Savo jausmus, žavėjimąsi eksponatais reikia tyliai be gestų, ranka rodymų, kad netrukdytume kitiems lankytojams.
- Lankantis muziejuose ir parodose nemandagu apžiūrėti skubotai, tiesiog praeinant pro šalį, neįsigilinus į autorių kūrinius ar istorinius eksponatus. Reikia nuodugniai apžiūrėti, įsigilinti į dailės kūrinių ar eksponatų, ypač kuris jums patinka.
- Nemandagu reikšti nepasitenkinimą meno kūrinių, eksponatų, garsiai reikšti savo nuomonę.
- Garsiomis kalbomis ir pastabomis negalima blaškyti kitų dėmesio ir trukdyti gidui-ekskursijos vadovui.
- Be grupės vadovo leidimo, draudžiama atsiskirti nuo grupės dalyvių arba atsilikti nuo grupės.
- Jeigu ekskursijos metu yra būtinybė išeiti, dėl tam tikrų priežasčių, būtina atsiklausti grupės vadovo. Be grupės vadovo leidimo išeiti – draudžiama.

Saugus elgesys gatvėje, viešajame transporte - autobuse, troleibuse, traukinyje, tamvajuje

- Mūsų respublikoje, ir daugelyje kitų šalių, eismas vyksta dešiniaja puse. Vengti eiti prieš judėjimo kryptį.
- Net ir labai dideliuose sambūriuose negalima stumdytis, skintis kelią alkūnėmis, reikia paprašyti leidimo praeiti. Pastebėję, kad kas nors skuba, pasitraukite į šalį.
- Ypač skiriamas dėmesys invalidams, neįgaliesiems, mažiems vaikams, tėvams su mažais vaikais, pagyvenusiems žmonėms. Padėti jiems įlipti į transporto priemonę arba pereiti gatvę. Visur ir visada užleidžiame sėdimą vietą, turintiems pirmumo teisę ir privilegijas į sėdimas vietas.
- Kai prasilenkiant reikia pasisukti, į sutiktąjį atsigrežti veidu. Pvz.: autobuse praeinant į savo vietą, būtina atsisukus veidu į sėdintį keleivį ir atsisėsti į savo vietą. Nepamirškite atsiprašyti sėdinčio keleivio, kad užimtumėte jums skirtą vietą.

- Jei susitikdami vienu metu žengėte į tą pačią pusę, sustokite ir leiskite sutiktajam praeiti. Jeigu sutiktasis siūlo jums praeiti, padėkokite ir praeikite.
- Rankinės, krepšeliai, portfeliai, kiti daiktai nešami dešinėje rankoje, kad nekliudytų praeiviams.
- Ruošiantis kelionei, reikia gerai patikrinti, ar metalinės rankenos krepšio, kuprinės detalės neužkliūdys savų ar svetimų kojinių, drabužių. Iš anksto reikia viską suremontuoti.
- Jeigu turistinė grupė keliauja su lazdomis, tai lazda reikia laikyti vertikaliai, nes horizontaliai nešti lazda ar ilgą lietsargį yra pavojinga. Jų smaigaliai gali sužeisti vaikus ar praeivius, sudaryti ir kitų nepatogumų. Lietsargiu ir lazda nemosuojama.
- Jeigu einame su lietsargiu išskleistu virš galvos, reikia laikyti taip, kad vanduo netekėtų ant praeivių. Susitinkant su praeiviu, lietsargis pakeliamas arba pakreipiamas į kitą pusę.
- Reikia stengtis, kad šlapiu lietsargiu neliestum kitų, tiek einant gatve, tiek įlipant į transporto priemonę.
- Einant keliose greta, reikia atsižvelgti į šaligatvio plotį. Siauru šaligatviu greta galima eiti tik dviese, trečias seka iš paskos. Taip einant sutiktuosius praleidžia, atsitraukdamas atgal, jaunesnysis amžiumi.
- Jei einama trise (2 merginos ir vaikinai) tuomet viduryje eina vaikinai. Jeigu eina mergina, vaikinai ir pagyvenusi moteris, tuomet pastaroji eina viduryje.
- Vaikinas ar vyras neturi eiti pirma merginos ar moters. Tai leistina tik blogame ar pavojingame kelyje (keliaujant kalvomis, kalnais, pelkėmis ir pan.), kai vaikinai ar vyrai turi skintis kelią, kad išvengtų nelaimingų atsitikimų.
- Turistinėse kelionėse, ekskursijose dažnai tenka sužinoti kelią, lankytiną objektą, įstaigą ar kt. Tenka kreiptis į praeivius ar pravažiuojančius. Niekada nepamirškite pasakyti “atsiprašau”, “atleiskite”, “prašom” ir t.t. Gavę atsakymą būtinai padėkokite.
- Gatvėse, keliuose, kaimeliuose ar miesteliuose ir miestuose nemandagu nepagarbiai žvelgti į praeivius, juoktis iš jų aprangos ir išvaizdos.
- Nemandagu brautis pro žmones, kad pamatytum, ką jie apžiūrinėja parduotuvėse, muziejuose, gatvėse ir kt.
- Pirmenybę sėsti į viešąjį transportą turi neįgalūs, invalidai, maži vaikai, pagyvenę žmonės. Vyras įeidami į vagoną, priekini praleidžia moterį su kuria vyksta į kelionę, o iš vagono išlipa pirmas ir padeda savo bendrakeleivei ir kitoms grupės merginoms ar moterims išlipti.
- Važiuojant įsokti ar išsokti iš transporto priemonės griežtai draudžiama, nes tai gresia gyvybei arba galima patirti traumą.
- Įlipę į transporto priemonę, nesustokite prie durų, bet eikite į priekį, netrukdykite lipti kitiems keleiviams.
- Negalima ant sėdynės dėti savo daiktų, kai yra stovinčių keleivių. Galima tik tada, kai niekas nestovi ir yra laisvų vietų.

- Sėdimos vietos visuomeniniame transporte užleidžiamos seneliams, neįgaliesiems, ligoniams, tėvams su kūdikiu, nėščiosioms moterims, pagyvenusiems žmonėms. Tai turi daryti tiek grupės vaikinai, tiek ir merginos, o pirmiausiai jaunimas.
- Išauklėtas vyriškis užleidžia savo sėdimą vietą merginai ar moteriai. Jeigu ilga kelionė, tai dalinasi ta vieta su bendrakeleive, išskyrus atvejus, kai esame susižeidę, blogai jaučiamės, negalime stovėti.
- Kuria iš transporto rūšių naudotumės, visur reikia nepriekaištingai laikytis ten galiojančių taisyklių, kad būtų užtikrintas saugumas. Pvz.: kad neįvyktų nelaimingas atsitikimas, draudžiama iškišti rankas, persisverti pro važiuojančio traukinio ar automobilio langą, negalima važiuojant atidarinėti durų ir kt. Leistis į ginčus su pareigūnais ne tik nemandagu, bet ir neprasminga.
- Dėl atvykimo į paskirties vietą, dėl persėdimo reikia teirautis transporto darbuotojų, o ne keleivių, nes pastarieji gerai visko nežinodami, gali jus suklaidinti.
- Sėdint negalima taip ištiesti kojų, kad jos liestų kitus keleivius, ypač autobuse, troleibuse, traukinyje, sėdint ant suoliuko viešose vietose. Papildomus patogumus galima sau leisti tik tada, kai yra laisvų vietų ir netrukdomė kitiems.
- Važiuojant miegamajame vagone, apatiniu gultu naudojasi ir keleiviai, važiuojantys ant viršutinio gulto. Išauklėtas vyras apatinę vietą užleidžia moteriai, o jaunuolis – pagyvenusiam. Ir mergina neatsisako užleisti savo vietą seneliui, nes jam sunku ropštis į viršų.
- Jei važiuoja grupė turistų, tai grupės vadovas privalo užtikrinti drausmę, ramybę savo dalyvių, kad netrukdytų kitiems ramybės.
- Ilgoje kelionėje tenka valgyti autobuse ar traukinyje. Patogiausia iš anksto paruošti sumuštinus. Nedera žiūrėti, kaip žmogus valgo. Maisto likučiai suvyniojami į popierių ir metami į šiukšlių dėžę. Draudžiama mesti pro langą ar po sėdyne.
- Atvažiavus į paskirties vietą, atsisveikinama su bendrakeleiviais. Toliau važiuojantiems linkima laimingo kelio.
- Jaunuoliai, vyrai išlipa pirmi, kad galėtų padėti išlipti savo merginoms ar moterims. Saugus išlipimas padeda išvengti traumų. Jei reikia, padedama išlipti ir seneliams, neįgaliesiems, kurių niekas nelydi. Tai priklauso nuo situacijos.
- Šios elgesio taisyklės galioja keliaujant ir kitomis transporto rūšimis. Reikia atsižvelgti į jų specifiką ir važiavimo jomis saugos taisykles. Visada ir visur būkite paslaugūs neįgaliesiems, seneliams, pagyvenusiems žmonėms ir mažiems vaikams.

Atminkite!

Dažnai nepagalvojame, jog iš mūsų elgesio įvairiose situacijose sprendžiama apie visos tautos kultūrą, ypač lankantis užsienio valstybėse.

Būdami atsargūs, paslaugūs vienas kitam, laikydamiesi saugos taisyklių, keliaujant viešuoju transportu, išvengsime nelaimingų atsitikimų, traumų.

Neįmanoma viską surašyti į taisykles, nes yra daug ir nerašytų taisyklių. Svarbu būti mandagiems, paslaugiams, drausmingiems, tuomet ir kelionė bus laiminga, be traumų ir netekčių.

Saugus elgesys keliaujant laivais ir lėktuvais.

- Prieš kelionę siūlome susipažinti iš enciklopedijų, žinynų, knygų, kelionės aprašymų, istorinių informacijų, susitikimų su buvusiais toje šalyje žmonėmis ir t.t. su tos šalies į kurią vykstate papročiais, tradicijomis, žmonių charakteriu ir pažiūromis, tikėjimu. Tada galėsite kitomis akimis žiūrėti į tos šalies gyvenimą, kultūrą, papročius ir pažiūras.
- Prieš kelionę, turimą medžiagą apie tą šalį, aptarti su grupės dalyviais, nes nepažindami svetimos šalies, galite atsidurti keblioje situacijoje tiek kelionės metu, tiek ir keliaujant toje šalyje.
- Kelionė laivu paprastai trunka ilgai, jeigu tai ne trumpas plaukiojimas palei krantą. Ilga kelionė laivu įpareigoja gerai pasirengti, nusiteikti psichologiškai. Įpareigoja kelionės dalyvius būti drausmingiems, korektiškiems, mandagiems, laivo personalo ir bendrakeleivių atžvilgiu.
- Dalyviai visos kelionės metu vykdo personalo nurodymus ir laikosi saugos taisyklių. Kai nesilaikoma nustatytų taisyklių, dalyviai ir laivo personalas gali turėti įvairių nemalonumų ir nelaimingų atsitikimų.
- Dideliuose laivuose nereikia pažeisti įpročių, nusistovėjusios laive tvarkos.
- Prieš kelionę kiekvienas dalyvis pasirūpina asmenine vaistinėle, kuri jam reikalinga, - kad nesusirgtų jūros liga, su visomis jos nemaloniomis pasekmėmis. Jeigu jei susirgote, tai geriau pasišalinkite į savo kajutę – ten nepatrauksite kitų keleivių dėmesio. Prieš tai praneškite grupės vadovui apie savo savijautą ir informuokite, kad būsite savo kajutėje. Grupės vadovas turi pasirūpinti jūsų sveikata, jeigu reikia, kreipiasi į laivo medicininę tarnybą.
- Grupės vadovai, įlipę į laivą, visus jiems ir grupės dalyviams rūpimus klausimus išsiaiškina su laivo personalu, supažindina grupės dalyvius, kaip jie turi elgtis, į ką kreiptis vienu ar kitu klausimu.
- Pradedant kelionę, grupės vadovas dar kartą su grupės dalyviais prisimena saugaus keliavimo laivu taisykles (jos būna iškabintos laivo informaciniuose stenduose), kurias reikia vykdyti visos kelionės metu, kad užtikrinti dalyvių saugumą plaukiant laivu.
- Grupės vadovas tiesiogiai atsakingas už grupės dalyvių saugumą ir gyvybę. Todėl kiekvienu atveju, jis turi žinoti kur yra jo dalyviai, ką veikia, kur vaikšto ir t.t. Dalyviai be vadovo leidimo negali pasitraukti iš grupės, turi pasakyti vadovui, kur nori eiti, kurioje laivo dalyje bus ir pan.
- Plaukiant laivu ar skrendant lėktuvu, privalome laikytis visų keleiviams nustatytų taisyklių ir palydovų reikalavimų, be jokių atsikalbinėjimų.
- Visur ir visada būti punktualiams, nevėluoti, laiku atvykti į uostus (laivų ir oro uostus), užsiregistruoti, susitvarkyti bagažą ir pan. Laukti kvietimo skrydžiui ar plaukti laivu (informacija skelbiama).

- Nelipti į lėktuvą ar laivą, kol nepasakys, kad leidžiama įlipti. Vienas iš grupės vadovų (vadovo pavaduotojas) įlipa pirmas, o grupės vadovas su palydove praleidžia savo grupės dalyvius. Dalyviai lipa į laivą ar lėktuvą, o pirmas atėjęs vadovo pavaduotojas, padeda grupės dalyviams sėsti į savo vietas, nurodytas bilietuose, kad netrukdytų kitiems keleiviams. Grupės vadovas įlipa paskutinis, įsitikina, kad visi dalyviai sulipo į laivą ar lėktuvą.
- Visiems grupės dalyviams ir vadovams būtina atidžiai išklausti duotą keleiviams informaciją, nurodymus kelionės metu ir juos vykdyti.
- Jeigu skirsdami blogai jaučiatės arba bijote, stenkitės to neparodyti, kad nesudrumstumėte ramybės bendrakeleiviams. Jeigu jūsų turimi vaistai nuo pykinimo nepadeda, kreipkitės į savo grupės vadovą ar medicinos darbuotoją, kuris skrenda kartu su jūsų grupe. Jums bus suteikta medicininė pagalba be triukšmo, be baimės.
- Lakstyti, bereikalingai vaikščioti lėktuvo salone draudžiama. Nemandagu garsiai šaukti vardu savo grupės dalyvius, garsiai kalbėtis, juoktis, triukšmauti, kritikuoti keleivius ar jų aprangą ir pan.
- Grupės dalyviai yra drausmingi, kultūringi, paslaugūs savo grupės nariams ir bendrakeleiviams, pagyvenusiems žmonėms, seneliams ir neįgaliesiems, mažiems vaikams ir aptarnaujančiam personalui kelionės metu ir laukimo salėse.

Atminkite!

Kitoje užsienio šalyje, jūs svečias ir reikia prideramai atstovauti gimtajai šaliai, nes pagal jūsų elgesį gali spėsti apie visą tautą.

Elgesys prie vandens telkinio

Daug gyvybių kasmet pasiglemžia vandens telkiniai. Pagrindinės nelaimių vandens telkiniuose priežastys – stovyklų, ekskursijų, išvykų ir kelionių vadovų abejingumas, maudymosi ir elgesio prie vandens telkinių taisyklių pažeidimas, pačių moksleivių neatsargumas, nemokėjimas plaukti, neturėjimas gelbėjimosi priemonių.

Dažnai tragiškai baigiasi vaikų maudymasis, naudojantis pripučiamais čiužiniais, žaislais. Didelį susirūpinimą kelia, kad vis dar pasitaiko nelaimingų atsitikimų vandenyje įvairiose stovyklose, ekskursijose ir išvykose. Nelaimingi atsitikimai vandenyje neatsitiktinumas, o neatsargaus elgesio lengvabūdiškumo, aplaidumo ir daugelio kitų priežasčių bei aplinkybių, su kuriomis įmanoma ir būtina kovoti, pasekmė.

Kadangi nelaimingų atsitiktinumų vandenyje priežastys ir aplinkybės metai iš metų kartojasi, yra labai panašios, tikslinga išsamiau supažindinti su nelaimingų atsitikimų vandens telkiniuose reikalavimais:

- kategoriškai draudžiama stovyklų, ekskursijų, išvykų ir žygių dalyviams maudytis nežinomose ir nepatikrintose vietose audros metu, esant blogam orui, ir dideliam rūkui, prastam matomumui;
- geriausia ir saugiausia suorganizuoti maudymosi atitvertuose pliažuose ir budint gelbėjimo valtimis. Stacionarinės stovyklos, vaikų ir paauglių poilsiavietės turi specialiai jų dalyviams įrengtus pliažus, maudyklas. Jeigu nėra įrengtų maudyklų, grupių vadovai privalo patikrinti parinktos maudymosi

vietos gylį, dugno saugumą. Tik įsitikinęs visišku saugumu, leidžia maudytis ne daugiau kaip 8 vaikams vienu metu, atitinkamai pažymėtose maudymosi vietose, kurių kiekvienam skiriama 4 m²;

- stacionarių stovyklautojų maudymąsi suorganizuoja instruktorius -plaukimo vadovas). Kitose stovyklose – grupių vadovai ar kiti asmenys, mokantys gerai plaukti ir apmokyti skęstančiųjų gelbėjimo būdų;
- besimaudančiuosius stebi renginio vadovas. Į pagalbą galima pasitelkti tėvus, moksleivius – gerus plaukikus, mokančius gelbėjimo technikos, ar kitus patikimus asmenis. Tačiau patikėti visiškai jiems besimaudančių priežiūrą – draudžiama. Tik gerai suorganizuotas maudymasis padeda išvengti nelaimių vandens telkiniuose; maudymosi metu, medicinos darbuotojas, kartu su plaukimo vadovu ir grupių vadovais, būna maudymosi vietoje. Jeigu ekskursijos, išvykos metu nėra medicinos darbuotojų, plaukimo vadovų, už maudymąsi atsako grupės vadovas. Vieniems dalyviams maudytis griežtai draudžiama. Pažeidusiems maudymosi taisyklės, taikomos drausminės nuobaudos;
- kad išvengti nelaimingų atsitikimų vandenyje, rekomenduojama vienu metu maudytis ne daugiau 8 dalyvių (mažesnę skaičių nustato grupės vadovas, atsižvelgiant į vietos sąlygas, mokinių sveikatos būklę, amžių, oro sąlygas ir pan.). Jeigu maudytis norinčių yra daugiau, tai tuomet dalyviai suskirstomi grupėmis (vieni išsimaudo, kiti pradeda ir pan.). Jeigu grupė turi valčių, jos turi būti parengtos panaudoti gelbėjimui maudymosi metu;
- draudžiama maudymosi metu šūkauti, nes šauksmas vandenyje yra pagalbos prašymo signalas;
- jeigu maudymasis vyksta upėje, tai esant tėkmei ne didesnei kaip 0,5 m per sekundę, gylis neturėtų viršyti 1,3 m. Vadovas turi atsižvelgti į mokinių amžių, ūgį, sveikatos būklę ir nustatyti visiškai saugų gylį. Žemesniųjų klasių moksleiviams – ne didesnę kaip 0,7 – 1 metro gylio;
- kategoriškai draudžiama vaikams ir paaugliams stovyklų, ekskursijų, kelionių, išvykų dalyviams, nardyti, šokinėti iš valtys ar nuo stataus skardžio, kranto, maudytis temstant ir tamsiu paros metu, nenumatytomis dienos režimo valandomis, be vadovo ar plaukimo vadovo leidimo;
- kategoriškai draudžiama vieniems dalyviamsirstytis valtimis;
- suorganizavus plaukimą valtimis, grupės vadovas ar plaukimo vadovas (rekomenduojama abiem kartu) patikrina ar valtys praėję techninę apžiūrą, ar turi gelbėjimo priemones (liemenės, gelbėjimo ratai, virvės ir pan.). Ar valtys šeiminingas – suaugęs žmogus, mokantis gerai plaukti ir apmokytas gelbėjimo būdų, sugeba gerai techniškai irkluoti;
- valtimis galima vežti tik leistiną asmenų skaičių, kuris nurodomas ant valtys borto;
- neleistina toliau plaukti, kaip 100 metrų nuo kranto. Nemokantys gerai plaukti, prieš sėsdami į valtį, užsideda liemens. Kitas gelbėjimo inventoriussudedamas į valtį.

Elgesys žaidimų ir atrakcionų metu

Nemažai renginių organizuojama pačiose stovyklose – jų teritorijose, poilsiavietėse, turistinių žygių, kelionių, išvykų metu. Įvairių švenčių, konkursų, varžybų, žaidimų ir kitų renginių metu, garantuojant dalyvių saugą, tinkamų sąlygų sudarymą, vertėtų atkreipti dėmesį:

- vadovams, ypač būti dėmesingiems kai vaikai žaidžia specialiose žaidimų, atrakcionų vietose. Laikytis nustatytų saugos reikalavimų. Nuolat tikrinti esančių stovyklose, poilsiavietės teritorijoje žaidimų ir sporto įrenginių techninę būklę, kad išvengti trumpų ir nelaimingų bei mirtinų atsitikimų;
- prieš renginius patikrinti elektros įrenginių, apšvietimo techninę būklę, greitai įsiliepsnojančių medžiagų naudojimą, kur, kaip ir kada bus naudojami fejerverkai, raketos ir kt. Įsitikinti inventoriaus, kuris bus naudojamas renginio metu techniniu tvarkingumu;
- ypač atkreipti dėmesį į sūpuoklių saugų įrengimą ir eksploatavimą, naudojimosi jomis taisykles. Dažni atvejai, kai vaikai ir paaugliai suradę sūpuokles ne stovyklos teritorijoje, o dalyvaudami turistiniuose žygiuose, išvykose, ekskursijose, be vadovo leidimo, neįsitikinę jų saugumu, puola suptis, pažeisdami jų naudojimosi taisykles. Blogai įtvirtintos, įrengtos sūpuoklės – traumų, nelaimingų atsitikimų ir net mirties atvejų priežastis.
- Nors po II pasaulinio karo praėjo daug dešimtmečių, tačiau jo pėdsakai išliko iki mūsų laikų. Iš po žemių iškyla karo liekanų: minosvaidžio minų, artilerijos sviedinių, granatų, nesprogusių bombų ir pan. Visos pavojingos! Tokių radinių vaikai ir paaugliai randa stovyklaudami, keliaudami, ekskursuodami, grybaudami ir uogaudami, atlikdami įvairius kasinėjimo darbus (archeologinių, geologinių ekspedicijų metu ir pan.), tvarkant stovyklų teritorijas. Radus tokias karo liekanas, jokių būdu neliesti, neardyti, nesprogdinti, nemesti į laužą, o pranešti grupės vadovui. Vadovo pareiga pažymėti tokių radinių teritoriją, kad kiti neužliptų, ir pranešti policijai, artimiausiam kariniam daliniui. Tokie radiniai ypač pavojingi vaikų gyvybei. Dar nemažai yra atvejų, kai vaikai, o ir suaugusieji susisprogdina vien tik dėl neatsargumo su šiomis karo liekanomis. Kategoriškai draudžiama stovyklų, ekskursijų, ekspedicijų, išvykų ir kelionių dalyviams lankytis buvusiuose kariniuose poligonuose, karinių dalinių teritorijose, kuriose neužtikrintas visiškas saugumas.

Reikalavimai transportui

Dažnai vaikams ir paaugliams rengiamos ekskursijos, išvykos, kelionės autotransporto priemonėmis. Suorganizavus tokius renginius, reikia:

- eksploatuoti dalyvių vežimui tik techniškai sutvarkytas autotransporto priemones;
- kiekvieną kartą, prieš išvykstant, priminti renginio dalyviams kelių eismo taisykles, susijusias su šia kelione, įsitikinti kaip vaikai žino jas;
- transporto vairuotojai atsako už transporto parengimą kelionei, ekskursijai, išvykai. Rengiant turistines keliones, žygius į miestus, įžymias vietas, po gražiausius gamtos kampelius, svarbu ir grupės dalyvių skaičius;

- rengiant 1 – 3 dienų turistines keliones, žygius, ekskursijas, kada grupę priima turistinės arba ekskursinės organizacijos, arba jas atitinkančios institucijos, dalyvių skaičius neturi viršyti 15 dalyvių vienam vadovui;
- daugiadienio (daugiau nei 3 dienų) turistinio žygio pėsčiomis grupėje gali būti ne daugiau 15 moksleivių, o žygiuose vandens keliais, dviračiais – ne daugiau 12 dalyvių ir 2 vadovai. Jei norinčių yra daugiau, sudaromos naujos grupės, kurios gali keliauti tuo pačiu maršrutu, kartu su kitomis grupėmis. Esant didesniai dalyvių skaičiui, sunku garantuoti grupės dalyvių saugą ir gyvybę; 1-2-3 dienų žygiuose, išvykose, ekskursijose skiriamas vadovas. Vadovas privalo turėti turistinių žygių, išvykų, ekskursijų vykdymo įgūdžius, pedagoginio darbo su vaikais patirtį. Vadovo padėjėjas gali būti kitas asmuo, turintis dalyvavimo su vaikais ir paaugliais turistiniuose žygiuose, išvykose ekskursijose patirtį;

Grupės vadovai visiškai atsako už grupės dalyvių saugą ir gyvybę.

Aplinkosauga ir keliautojo etika

Būdami gamtoje, turistai turi saugoti aplinką, vietos gamtos ir kultūros paminklus, nedaryti žalos gamtai.

Palapinių statymas:

- statyti palapines reikia atvirose aikštelėse, tam skirtose vietose,
- turėti palapinei statyti būtiną įrangą, nekirsti medžių, neišmindyti samanų,
- palapinę statyti ne arčiau kaip 25 m nuo vandens telkinio.

Laužai:

- jei nėra įrengtų laužaviečių, reikia parinkti vietą ir tinkamai įrengti, atsižvelgus į priešgaisrinės saugos reikalavimus, galima apjuosti laužavietę akmenimis arba apkasti grioveliu,
- laužų negalima kurti miško tankumynuose, durpynuose, ne arčiau 50 m nuo medynų.
- kurui naudoti kirtimų atliekas, nulūžusias sausas šakas,
- laužą kurti tik su pirštinėmis ir galvos apdangalu,
- baigus kurenti, laužas užgesinti, užpilti žemėmis ar vandeniu, sutvarkyti stovyklavietę,
- turistai pastebėję gaisrą, privalo jį gesinti ir pranešti atitinkamoms tarnyboms.

Draudžiama

- deginti žolę, nendres, palikti stiklo tarą ar duženas,
- gasdinti ar gaudyti žvėris ir paukščius, nuo 04-01 iki 05-01 nekeliauti per tetervinų ir kurtinių tuokvietes,
- draskyti lizdus, skruzdėlynus, baidyti iš "suresčių namelių" ir urvų bebrus, ondatras, mušti gyvates,
- skinti retus augalus, naikinti jų augimvietes (vandens lelijas, pajūrinę zundą, muilinę guboją, pataisus, meškauoges, draskyti samanas, skinti šilagėles ir kt.)
- gyvenvietėse draudžiama triukšmauti (reikia pagarbiai elgtis su vietos gyventojais, gerbti jų papročius).